

**PROGRAM
USUWANIA WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH AZBEST**

**DLA
GMINY HARASIUKI**

NA LATA 2011-2032

POWIAT: NIŻAŃSKI

OPRACOWANIE:

Harasiuki lipiec 2011

Spis treści

Streszczenie.....	3
1. Wstęp 5	
1.1. Ogólna charakterystyka Gminy	5
2. Diagnoza stanu wynikająca z obecności wyrobów zawierających azbest. Stan aktualny gospodarki wyrobami zawierającymi azbest.	6
2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu.....	7
2.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka	7
2.3. Bezpieczne postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest	9
2.4. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest.....	10
2.5. Usuwanie wyrobów zawierających azbest.....	10
2.6. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	10
3. Cel i zadania programu.....	11
5. Obowiązki gmin, właścicieli i zarządzających obiektami z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest oraz podmiotów wykonujących prace związane z azbestem.....	15
5.1. Opis procedur dotyczących postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest	16
5.2. R O C E D U R A 1. Obowiązki właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.....	16
Zakres procedury	17
Opis szczegółowy	17
5.3. P R O C E D U R A 2. Obowiązki i sposób postępowania właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.	18
Opis szczegółowy	18
5.4. P R O C E D U R A 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.]	19
Opis procedury	19
5.5. P R O C E D U R A 4. Wykonywanie prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu/terenu/instalacji azbestu	22
5.6. P R O C E D U R A 5 Przygotowanie i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.....	25
5.7. P R O C E D U R A 6 Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.....	28
6. Program usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych.	29
6.1. Założenia programowe w zakresie usuwania azbestu i wyrobów azbestowych	30
6.2. Demontaż materiałów zawierających azbest	30
6.4. Składowiska odpadów azbestowych.....	31
7. Aspekty finansowe realizacji Programu	32
7.1. Harmonogram realizacji "Programu ..." i koszty jego realizacji	32
7.2. Informacje na temat finansowania Programu	32
8. Zarządzanie Programem, monitoring i ocena wdrażania Programu.....	34

8.1. Sposób monitoringu i oceny wdrażania Programu.....	35
9. Zgodność ustalonych celów zawartych w „Programie.” z przepisami prawnymi oraz dokumentami programowymi i strategicznymi.....	37
9.1. Akty prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest	37
9.2. Krajowe i regionalne programy i strategie w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami.....	42
9.2.1 Krajowy program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	42
10. Wnioski końcowe.	
11. Wnioski z analizy oddziaływania projektu Programu na środowisko.....	44
12. Podstawy prawne i materiały źródłowe.....	45

Załączniki:

1. Harmonogram rzeczowo finansowy.
2. Tabela zbiorcza i wykazy ewidencyjne występowania azbestu.

I . STRESZCZENIE W JĘZYKU NIETECHNICZNYM

Opracowanie projektu Programu usuwania wyrobów zawierających azbest stanowi jedno z zadań samorządu gminnego określonych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 przyjętego uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009 r. dokumentu, który zastąpił wcześniej obowiązujący *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*

Główne cele projektu Programu to:

1. usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
2. minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju;
3. likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele Programu będą realizowane sukcesywnie aż do roku 2032, w którym zakładane jest oczyszczenie gminy z azbestu.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest stanowi w ostatnich latach priorytet w walce z odpadami niebezpiecznymi ze względu na zagrożenie zdrowia ludzi i ochronę środowiska. Docelowy okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032.

Niniejszy „Program...” opracowano w zgodności z "Wojewódzkim Programem usuwania azbestu" dla terenu Województwa Podkarpackiego.- 2008.

Posiadanie przez gminę programu usuwania azbestu jest wypełnieniem jednego z podstawowych wymagań przy ubieganiu się o finansowe wsparcie wdrożenia projektów w zakresie unieszkodliwiania niebezpiecznych odpadów azbestowych na terenie gminy.

„Program usuwania azbestu...” zawiera trzy podstawowe etapy

- etap przygotowania - tworzenie bazy danych, inwentaryzacja,
- etap opracowania programu - określenie celów i dróg realizacji,
- etap wdrożenia programu - odpowiedzialność za wdrożenie i monitoring,

Dla potrzeb niniejszego „Programu...”Urząd Gminy wykonał na terenie gminy aktualną inwentaryzację wyrobów zawierających azbest z określeniem ilości i jakości wyrobów z eternitu, na podstawie czego określono stopień pilności ich usunięcia.

W „Programie usuwania wyrobów zawierających azbest” zawarto też podstawowe informacje na temat azbestu, kierunkach zastosowania wyrobów azbestowych oraz jego wpływie na zdrowie człowieka. Przedstawiono szacunkowy koszt usunięcia tych wyrobów. „Program...” ma na celu również zapoznanie z przepisami prawnymi dotyczącymi postępowania przy użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz wynikającymi z nich procedurami aby uniknąć sytuacji np. niewłaściwego ich demontażu a tym samym zagrożenia zdrowia ludzkiego.

W „Programie...” wskazano także możliwości pozyskania środków z różnych źródeł na usuwanie wyrobów azbestowych. W opracowaniu zawarto również harmonogram najważniejszych zadań do realizacji w rozbiu na poszczególne lata.

1. Wstęp

Azbest zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska”(tekst jednolity Dz.U.z 2008 nr 25, poz.150 – z późn .zm.) jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska (art.160, ust 2). Dalej w art. 161 ust. 1 oraz art 162 w/w ustawy stanowi, że substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska powinny być wykorzystywane, przemieszczane, i eliminowane przy zachowaniu szczególnych środków ostrożności. Wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska podlegają sukcesywnej eliminacji. Mając na względzie ilość wyrobów azbestowych, koszty unieszkodliwiania i powszechność problemu okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032. Wykorzystujący wyroby azbestowe ma obowiązek do dokumentowania rodzaju, ilości i miejsc ich występowania oraz sposobu ich eliminowania. Na terenie gminy Harasiuki wyrobami zawierającymi azbest są wyroby eternitowe azbestowo-cementowe do pokrycia dachów. Osoba fizyczna nie będąca przedsiębiorcą przedstawia wójtowi informację o posiadanych wyrobach zawierających azbest. Gmina natomiast zbilansowane dane o azbeście okresowo przedkłada Marszałkowi do bazy danych.

Sposób postępowania z usuwanymi wyrobami zawierającymi azbest określają przepisy ustawy o odpadach. (tekst jednolity w Dz.U.z 2010 r Nr 185,poz 1243).

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 maja 2002 roku przyjęła "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski", który to został zaktualizowany i zastąpiony „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 przyjętym uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009 r.

1.1. Ogólna charakterystyka Gminy

Gmina Harasiuki położona jest we wschodniej części powiatu nizańskiego w województwie podkarpackim. Gmina zajmuje obszar 168 km² co stanowi 21.42% powierzchni powiatu. Gmina Harasiuki leży w Kotlinie Sandomierskiej w obrębie: Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Graniczy z gminami: Janów Lubelski (od północy), Ulanów (od zachodu), Krzeszów (od południowego zachodu), Biłgoraj i Biszczka (od wschodu) oraz Potok Górny (od południowego wschodu). Gminę przecinają lokalne szlaki drogowe łączące Stalową Wolę z Zamościem i Biłgorajem. Pod względem geologicznym gmina Harasiuki wchodzi w skład Zapadliska Przedkarpackiego, wypełnionego kompleksem iłów przykrytych utworami z okresu czwartorzędu. Iły, piaski i żwiry, to podstawowe surowce mineralne gminy, częściowo eksploatowane na potrzeby lokalnej produkcji (cegła, pustaki, elementy betonowe). Obszar gminy jest terenem nizinnym, płaskim, przeciętym dwiema rzekami Tanwią i Borowiną, o dużym zalesieniu obejmującym duże kompleksy nadleśnictwa Biłgoraj, jak również lasy prywatne.

Miejscowość Harasiuki odgrywa centralną rolę w gminie w której swą siedzibę mają władze samorządowe oraz wiele jednostek obsługujących całą gminę. W Harasiukach znajduje się oddział Banku Spółdzielczego z Biłgoraja, Urząd Pocztowy, Zakład Usług Komunalnych, Gminna Spółdzielnia SCH, Komisariat Policji, Zakład Ceramiki Budowlanej „Ceramika Harasiuki”, Posterunek Energetyczny, obiekty handlowe i usługowe oraz niewielkie zakłady usługowe.

Gmina Harasiuki jest gminą rolniczą. Gospodarstwa rolne stanowią często jedyne źródło utrzymania, jednakże dla większości rodzin stanowią dodatkowe źródło dochodu. Dochodowość z gospodarstw rolnych jest bardzo niska ze względu na niską klasę bonitacyjną gleby (gleby klasy IV, V, VI) oraz duże rozdrobnienie gospodarstw. Większość gospodarstw rolnych stanowią gospodarstwa tzw. „tradycyjne”, które produkują wyłącznie na swoje potrzeby.

.2. 2. Demografia

Gminę zamieszkuje 6.448 mieszkańców, w 22 sołectwach: Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Ryczki, Wólka, Pólsieraków, Kusze, Sieraków, Harasiuki, Derylaki, Łazory, Rogóznia, Banachy, Huta Nowa, Huta Stara, Huta Krzeszowska, Huta Podgórna, Gózd, Maziarnia, Szeliga, Żuk Nowy, Żuk Stary. Dominującą formą mieszkalnictwa jest zabudowa jednorodzinna i zagrodowa.

2. Diagnoza stanu wynikająca z obecności wyrobów zawierających azbest. Stan aktualny gospodarki wyrobami zawierającymi azbest.

Na terenie Gminy Harasiuki od wielu lat stosowano na szeroką skalę materiały pokryciowe budynków (eternit) zawierające azbest, które do dziś są użytkowane . Ich stan jakościowy z roku na rok pogarsza się w wyniku działania czynników atmosferycznych i stwarza coraz większe zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi. W wyniku przeprowadzonej ewidencji zewidencjonowano 147776m² materiałów pokryciowych zawierających azbest (eternitu). W oparciu o przyjęty na podstawie „Programu usuwania azbestu z terenu Województwa Podkarpackiego” – Zarząd Woj.Podkarpackiego, 2008 r, wskaźnik wagowy eternitu w wysokości 11kg/m², masa wyrobów pokryciowych zawierających azbest na terenie gminy wynosi 1625,6 Mg. W Projekcie Programu przyjęto podział okresu do 2032 roku na 3 podokresy przyjmując kryterium pilności usunięcia wyrobów i dla nich określono ilość wyrobów zawierających azbest przewidzianą do usunięcia. W tym celu przy ewidencji wyrobów zawierających azbest dokonano ich oceny jakościowej. Oceny dokonano w oparciu o rozporządzenie Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej(Dz.U.z 2004 r.Nr 71, poz.649, zm. Dz.U.162, poz.1089 z 2010r) w sprawie warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Do pierwszego okresu pilności zaliczono wyroby, które są w najgorszym stanie jakościowym i najpilniej wymagają usunięcia. Ponieważ według dokonanej oceny ilość wyrobów zaliczona do pierwszego okresu jest niewielka i wynosi 12,6Mg, dla okresu tego przyjęto usunięcie 10 % ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest, gdyż z dokonanego rozeznania wynika, że wiele właścicieli obiektów planuje wymianę pokryć dachowych będących w lepszym stanie, lecz często barierę stanowią koszty usunięcia i unieszkodliwienia wyrobów zgodnie z wymogami.

Niniejszy „Program” ma służyć do poprawy tej sytuacji również w zakresie informacyjnym i pozwoli na możliwość pozyskania środków na bezpieczne usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów azbestowych.

Ocena wyrobów i podział na planowane okresy usunięcia przedstawiają się następująco:

I –szy okres – lata 2011-2014 - 162,0 Mg

II- gi okres- lata 2015-2023- 584,4 Mg

III-ci okres – lata 2024-2032 -879,2 Mg

2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu

Wyroby zawierające azbest znalazły szerokie zastosowanie w budownictwie mieszkaniowym do pokrycia dachów, w przemyśle, do wykonywania rur wodociagowych, i w innych dziedzinach.

Azbest jest nazwą handlową grupy minerałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu.

Wzory chemiczne głównych rodzajów azbestu przedstawiają się następująco:

- chryzotyl $Mg_6[(OH)_8Si_4O_{10}]$
- krokidolit $Na_7 Fe_3 Fe_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- amozyt $(Fe, Mg)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- antofyllit $(Mg, Fe)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- tremolit $Ca_2Mg_5[(OH)_2Si_4O_{11}]_2$
- aktynolit $Ca_2/Mg[(OH)Si_4O_{11}]_2$

Azbest to ogólna nazwa minerałów z grupy amfiboli i serpentynów. Jest minerałem posiadającym włóknistą strukturę. Cechą charakterystyczną włókien azbestowych jest możliwość rozszczepiania się włókien na coraz mniejsze, oraz to, że jest niepalny. Właściwości te wykorzystywano m. in. do wyrobu knotów świec, niepalnego papieru czy też wyrobów tekstylnych. Prawdziwy przełom w stosowaniu azbestu nastąpił w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Wtedy to odkryto we Włoszech nowe złoża chryzotyli i tremolitu. Początkowo zastosowanie azbestu ograniczało się do wyrobów niepalnej papy, zwłaszcza, gdy plagą były pożary budynków. Prawdziwym przebojem azbest stał się za sprawą silników parowych. Zaczęto go stosować jako różnego rodzaju izolacje kotłów, jak również odprowadzających parę rur, tutaj spore znaczenie miał przemysł stoczniowy. Spore znaczenie miało również stosowanie go jako surowca do produkcji wyrobów włókienniczych, przędzy, sznurów, szczeliw, klocków hamulcowych, tarcz sprzętowych itp.

Na terenie Gminy Harasiuki azbest był stosowany w budownictwie. Użyty został powszechnie do pokryć azbestowo-cementowych znanych pod nazwą- eternit. Wyroby azbestowe to:

- W-1 płyty azbestowo-cementowe płaskie,
- W-2 płyty azbestowo-cementowe faliste,

2.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka

W lata 80-tych XX-go wieku stwierdzono, że oprócz niezaprzeczalnych pozytywnych właściwości azbestu istnieją również jego negatywne strony. Wiąże się to przede wszystkim z włóknistą strukturą tego minerału. Potwierdzone zostało rakotwórcze działanie włókien azbestu na organizmy żywe. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy zatrzymaniu w płucach, jak również od fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Istotne znaczenie ma tu ich średnica. Wykazano, że włókna cienkie – o średnicy poniżej 3 μm przenoszone są łatwiej i to

one odkładają się w końcowych odcinkach dróg oddechowych podczas gdy włókna grube – o średnicy powyżej 5 μm zatrzymują się w górnej części układu oddechowego. Skręcone włókna chryzotylu o dużej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc.

Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 mikrometrów, mają grubość mniejszą od 3 mikrometrów, a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3 : 1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego oraz że są także skuteczniej usuwane z płuc, niosą ze sobą mniejsze ryzyko zdrowotne w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych, groźniejszymi dla człowieka w kontakcie z azbestem.

Mimo istnienia normatywów higienicznych dla stężenia włókien azbestu w powietrzu nie można określić dawki progowej pyłu dla działania rakotwórczego azbestu.

Narażenie zawodowe na pył azbestowy może być przyczyną następujących chorób układu oddechowego:

- pylica azbestowa (azbestoza),
- łagodne zmiany opłucnowe,
- rak płuc (najpowszechniejszy nowotwór złośliwy, powodowany przez azbest),
- międzybłoniak opłucnej i otrzewnej, nowotwory o wysokiej złośliwości.

Przy narażeniu pył azbestowy powstały z pokryć dachowych głównym skutkiem zdrowotnym, który należy brać pod uwagę, jest międzybłoniak opłucnej i otrzewnej. W zależności od poziomu ekspozycji, może być obserwowany wzrost ryzyka raka płuc.

Zakrojone na szeroką skalę badania przypadków międzybłoniaka oraz trendów zapadalności, wykazały zwiększoną ich częstość w rejonach kopalń i zakładów przetwórstwa azbestu oraz w miastach. Nowotwory te wykazują stopniowy przyrost, rocznie około 10%. Oficjalna statystyka w Polsce wykazuje około 120 przypadków zgonów rocznie, z powodu międzybłoniaka opłucnej.

W latach 1976-96 rozpoznano w Polsce 1314 przypadków azbestozy płuc. Jest to pylica płuc powstała wskutek wdychania kurzu zawierającego drobiny azbestu. Biorąc pod uwagę fakt, że okres rozwoju nowotworów związanych z działaniem azbestu może trwać ponad 30 lat oraz niedostateczną wykrywalność w minionych latach i obecnie chorób związanych z narażeniem na azbest, można przypuszczać, że częstość rozpoznań będzie w przyszłości wzrastać. Na przykład we Francji, gdzie badania prowadzi się na większą skalę, stwierdzono, że nowotwór opłucnej atakuje od 400 do 600 osób rocznie.

Dopuszczalne stężenie pyłu azbestu w powietrzu atmosferycznym w Polsce wynosi 1000 włókien/ m^3 powietrza w pomiarach 24-godzinnych.

Przeprowadzone badania kontrolne środowiskowych stężeń włókien azbestu w aglomeracjach wielkomiejskich wykazały najwyższe, ponadnormatywne stężenia przy węzłach komunikacyjnych zlokalizowanych w Warszawie, Katowicach i Łodzi.

Efektem narażenia komunalnego na azbest jest wzrost występowania zmian opłucnowych, szczególnie uwapnionych zmian opłucnej oraz zwiększone ryzyko międzybłoniaka opłucnej. Nie ma w Polsce dokładnych danych dotyczących liczby osób, w przeszłości narażonych zawodowo, oraz w przeszłości i obecnie narażonych

środowiskowo. Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. Nadal ma miejsce pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków.

Reasumując azbest szkodzi człowiekowi na układ oddechowy. Natomiast nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest spożyty w wodzie jest szkodliwy dla zdrowia. Jest to stanowisko Państwowego Zakładu Higieny z dnia 30.06.20007).

źródło:

1. prof. dr hab. med. N.Szeszenia-Dąbrowska: „Azbest a zdrowie człowieka” Materiał dydaktyczny na kurs specjalistyczny „Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest”, Kraków, 2003.

2.3. Bezpieczne postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Poważny niepokój budzi fakt, że obecnie nieodpowiednie usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa tylko zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców gminy, usunięcie tych zagrożeń będzie wymagało rzetelnej informacji o sposobie unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest.

Celem niniejszego Programu jest stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych, informacje w zakresie postępowania z wyrobami zawierającymi azbest dla osób fizycznych, pomoc mieszkańcom gminy w realizacji wymiany płyt cementowo- azbestowych, informowanie o ryzyku i dostarczenie informacji o zagrożeniu osobom i społecznościom narażonym na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych.

Proces informowania i rzetelności przekazywanej informacji zależą zarówno od poziomu merytorycznego, możliwości i umiejętności oceny oszacowania ryzyka, jak i od polityki informacyjnej, jaką prowadzi gmina współpracująca ze specjalistami oceniającymi zagrożenie, itp.. Informowanie społeczności o ryzyku związanym z narażeniem na czynniki szkodliwe (w tym azbest) jest sprawą delikatną i bardzo trudną. Należy jednak społeczeństwo traktować jako równorzędnego partnera, akceptować jego lęki związane z niepełną wiedzą o ryzyku, uważnie słuchać tego, co mają do przekazania inni. Trzeba starannie planować sposób przekazywania informacji o zagrożeniu, a następnie oceniać wyniki komunikowania się. Angażując społeczność gminy do współdziałania w rozwiązywaniu trudnych problemów trzeba mówić jasno i życzliwie, być szczerym i otwartym. Nawiązywać współpracę z mediami i udzielać informacje przygotowane zgodnie z regułami środków masowego przekazu. Koordynować wysiłki różnych grup, ośrodków, specjalistów i wykonawców zaangażowanych w rozwiązanie trudnego problemu azbestu.

Metody bezpiecznego postępowania z azbestem i z wyrobami zawierającymi azbest, począwszy od użytkowania tych wyrobów poprzez usuwanie, transport i składowanie, określone są poprzez obowiązujące w Polsce przepisy prawne i zawarte w niniejszym Programie.

2.4. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest

Bezpieczne użytkowanie płyt azbestowo-cementowych (eternitu) uwarunkowane jest, oprócz czynnika czasu użytkowania, także właściwym ich zabezpieczeniem. Znane są dwie metody zabezpieczania wyrobów z azbestem:

- obudowanie innym bezpiecznym materiałem
- pokrycie powłoką farby olejnej lub żywicznej,

Pierwsza metoda polega na odizolowaniu wyrobów zawierających azbest od otoczenia poprzez obudowanie ich pyłoszczelną przegrodą wykonaną np. ze sklejki lub płyt gipsowych. Natomiast w drugiej metodzie stosuje się pokrycie powierzchni tych wyrobów specjalnymi substancjami impregnującymi uniemożliwiającymi kruszenie się azbestu lub błonotwórczymi, które tworzą na powierzchni materiału warstwę uniemożliwiającą odłamywanie się zewnętrznych cząstek wyrobu.

Należy nadmienić, że czynnikiem negatywnie wpływającym na obecny stan wyrobów azbestowych (pokryć dachowych i elewacji) był ich nieprawidłowy montaż, powodujący pękanie płyt oraz ich odkształcanie. Dodatkowym czynnikiem jest nieprzestrzeganie terminów konserwacji, a nawet całkowity brak konserwacji.

Czas użytkowania płyt azbestowo-cementowych (prawidłowo założonych i zamontowanych, pomalowanych farbą akrylową i konserwowanych co 5-7 lat) określony został na 30 lat. W Polsce wiele wyrobów jest użytkowanych średnio od 10 do 50 lat.

2.5. Usuwanie wyrobów zawierających azbest

Największe zagrożenie emisji szkodliwych dla zdrowia człowieka włókien azbestowych stwarza proces usuwania wyrobów zawierających azbest. Prace związane z usuwaniem azbestu muszą być prowadzone w taki sposób, aby wyeliminować lub zminimalizować uwalnianie się azbestu do środowiska, tak aby nie zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń włókien azbestowych w powietrzu. Wymagania w zakresie usuwania tych wyrobów określone zostały szczegółowo w odpowiednich rozporządzeniach. Prace przy usuwaniu azbestu mogą prowadzić jedynie wykonawcy posiadający odpowiednie wyposażenie techniczne i zatrudniający przeszkolonych pracowników. Podczas prac mających na celu naprawę lub usunięcie wyrobów zawierających azbest wykonawca zobowiązany jest do umieszczenia tablic ostrzegawczych o rodzaju prowadzonych prac, odgrodenia terenu prac oraz zastosowania odpowiednich środków technicznych w celu zmniejszenia emisji włókien azbestu. Istotne jest także takie prowadzenie prac, aby wyroby azbestowe usuwane były w całości, unikając ich połamania. Przy wykonywaniu takich prac konieczne jest także stosowanie przez pracowników odpowiedniej odzieży ochronnej i sprzętu zabezpieczającego układ oddechowy.

2.6. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest

Główną metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie. Odpady azbestowe mogą być deponowane jedynie na składowiskach odpadów niebezpiecznych przeznaczonych wyłącznie do składowania odpadów azbestowych, na wydzielonych częściach składowisk odpadów niebezpiecznych oraz na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne pod warunkiem, że spełnione zostały warunki techniczne dotyczące bezpiecznego składowania odpadów azbestowych. Odpady azbestowe o kodach 17 06 01* i 17 06 05* pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych i infrastruktury drogowej mogą być składowane na składowiskach zlokalizowanych w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu z zabezpieczonymi ścianami bocznymi.

W celu zabezpieczenia przed emisją pyłów powierzchnię każdej kolejnej warstwy odpadów przykrywa się folią lub warstwą gruntu. Po zakończeniu eksploatacji składowiska (na poziomie 2 m poniżej poziomu terenu otoczenia) należy wypełnić je ziemią do poziomu terenu.

Na mocy ustaleń z negocjacji akcesyjnych z UE istniejące składowiska, które nie spełniają wymagań dyrektywy powinny być zmodernizowane najpóźniej do 1 lipca 2012 r. Nowe składowiska odpadów azbestowych powinny spełniać wymagania konstrukcyjne dyrektywy z chwilą ich zakładania.

Znowelizowana w roku 2010 ustawa o odpadach wprowadza możliwość unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest innymi metodami niż składowanie, w instalacjach zapewniających bezpieczne unieszkodliwienie włókien azbestowych.

3. Cel i zadania programu

Nadrzędnymi długoterminowymi celami strategicznymi " Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Harasiuki „ jest:

- 1. Usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.**
- 2. Wyeliminowanie zagrożenia dla zdrowia u mieszkańców gminy spowodowanych azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko.**

Celami operacyjnymi Programu są:

- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych: ustaw i rozporządzeń oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest .
- instruktaż z zakresu postępowania z wyrobami zawierającymi azbest dla osób fizycznych, prawnych, jednostek organizacyjnych, na których ciążyą określone obowiązki z tytułu posiadania wyrobów zawierających azbest,
- pomoc mieszkańcom gminy w realizacji wymiany płyt cementowo –azbestowych zgodnie z przepisami prawa,
- identyfikacja dostępnych źródeł finansowania oraz pomoc finansowego pozyskiwaniu funduszy potrzebnych do usuwaniem azbestu.

Zadaniem programu jest:

- określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest.

W programie zawarte zostały:

- ilości wyrobów oraz ich rozmieszczenie na terenie gminy w poszczególnych miejscowościach,(inwentaryzacja)
- ocena stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania wyrobów z azbestem,
- opracowanie harmonogramu realizacji Programu
- koszty związane z utylizacją wyrobów azbestowych,
- sposób monitoringu i oceny wdrażania planu,

4. Ustalenie polityki realizacji celów i zadań

Podstawowym celem „Programu” jest usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Harasiuki, a przez to wyeliminowanie szkodliwego wpływu i

niebezpiecznych dla zdrowia skutków działania azbestu. Osiągając ten cel wypełniony zostanie cel Programu krajowego dotyczący oczyszczenia terenu kraju z azbestu i wyrobów zawierających azbest do 2032 roku. Gmina Harasiuki zakłada usunięcie całej ilości azbestu zgodnie z programem.

W związku z tym program zakłada realizację szeregu zadań. Wyznaczoną politykę usuwania wyrobów zawierających azbest należy przeprowadzić według harmonogramów, wyszczególnionych w kolejnych rozdziałach. W celu zapewnienia logicznej spójności prowadzonych działań w Programie wyznaczone zostały ustalenia długoterminowego programu (lata 2011 – 2032, tj. okres 22 lat) oraz przyjęto zadania krótkoterminowe (lata 2011 – 2014, tj. okres 4 lat).

W związku z tym projekt Programu zakłada realizację następujących zadań:

1. Inwentaryzacja i utworzenie bazy danych o lokalizacji istniejących wyrobów zawierających azbest – inwentaryzacja została przeprowadzona i zaktualizowana.
2. Edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania.
3. Mobilizowanie właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej i finansowej.
4. Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu.
5. Udzielanie pomocy finansowej osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym i innym właścicielom zasobów mieszkaniowych w usuwaniu odpadów zawierających azbest.
6. Przeznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy na realizację Programu.
7. Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym, innym właścicielom zasobów mieszkaniowych i przedsiębiorcom na wymianę pokryć dachowych i elewacji z azbestu.
8. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych, użyteczności publicznej i innych będących własnością Gminy.
9. Eliminacja możliwości powstawania „dzikich” wysypisk z odpadami zawierającymi azbest.
10. Oczyszczenie terenów gminy i innych terenów publicznych z porzuconych odpadów azbestowych.
11. Bieżący monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji.
12. Okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu.

4.1. Ustalenie długoterminowego programu strategicznego

Usunięcie wyrobów zawierających azbest do końca 2032 roku, zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” to priorytetowy cel dla Gminy Harasiuki

Cele długoterminowe

Cele długoterminowe obejmują działania związane z gospodarką odpadami azbestowymi, które realizowane będą do roku 2032. W ramach realizacji tych celów dla gminy przyjęto cele:

– wdrożenie systemu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz systemu ich magazynowania i wywozu na składowisko odpadów niebezpiecznych;

- oczyszczenie terenów gminnych i innych terenów publicznych z odpadów azbestowych;
- wyeliminowanie nielegalnego porzucania wyrobów zawierających azbest,
- prowadzenie monitoringu realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji władzom samorządowym oraz mieszkańcom.

Działania

Dla gminy Harasiuki, na lata 2011 – 2032 określa się następujący plan działań, które pozwolą na osiągnięcie celów i wykonanie zadań w ramach planowanego systemu usuwania wyrobów zawierających azbest:

Plan działań usuwania azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych na terenie gminy Harasiuki na lata 2011 – 2032

Lp.	Działanie	Rola samorządu gminnego	Termin realizacji
1.	Organizacja kampanii informacyjnej o szkodliwości wyrobów zawierających azbest i bezpiecznym jego usuwaniu	Opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjnych	2011-2032
2.	Realizacja planu usuwania wyrobów zawierających azbest	Koordynowanie realizacji planu, pozyskiwanie źródeł finansowania	2011-2032
3.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Prowadzenie akcji informacyjnej nt. postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobu ich usuwania, wpływu azbestu na organizm ludzki i jego zdrowie	2011-2032
4.	Oczyszczenie terenów gminnych i innych terenów publicznych z odpadów azbestowych.	Koordinacja realizacji działania, pozyskiwanie źródeł finansowania	2011-2032
5.	Eliminacja możliwości powstawania „dzikich” wysypisk z odpadami zawierającymi azbest	Bieżący monitoring oczyszczania gminy z odpadów azbestowych, wizje lokalne, współpraca z WIOŚ	2011-2032
6.	Bieżący monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji władzom samorządowym oraz mieszkańcom	Opracowanie zakresu i formy prowadzenia sprawozdawczości z realizacji planu	2011-2032
	Okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu	Analiza wyników monitoringu, informacje od mieszkańców w formie ankiet	2011-2032

4.2. Ustalenie krótkoterminowego planu działań

Cele krótkoterminowe

Cele krótkoterminowe obejmują działania związane z gospodarką odpadami azbestowymi, które realizowane będą w latach 2011 – 2014. W ramach realizacji tych celów dla i gminy Harasiuki przyjęto następujące cele:

- Edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania;
- Pozyskiwanie funduszy ze źródeł własnych oraz zewnętrznych na realizację Programu.
- Usuwanie wyrobów zawierających azbest;
- Monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie jego realizacji władzom samorządowym oraz mieszkańcom.

Działania

Dla Gminy Harasiuki na lata 2011 – 2014 wyznacza się następujący plan działań, które pozwolą na osiągnięcie celów i wykonanie zadań w ramach planowanego systemu usuwania wyrobów zawierających azbest:

Tabela

Plan działań usuwania azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych na terenie gminy Harasiuki na lata 2011 – 2014

Lp.	Działanie	Rola samorządu gminnego	Termin realizacji
1.	Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu	Kontakt z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i innymi funduszami, m.in. RPO Województwa Podkarpackiego finansowanie usuwania wyrobów azbestowych jako element infrastruktury towarzyszącej w ramach projektów w działaniu 2.2. <i>Infrastruktura energetyczna</i> Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, Obszar Priorytetowy: Środowisko i Infrastruktura	2011-2014
2.	Zorganizowanie spotkania z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów zawierających azbest, informacje o współpracy z firmą usuwającą azbest.	Informacja o spotkaniu, jego zorganizowanie i przeprowadzenie	2011-2014
3.	Okresowe prowadzenie przez właścicieli i zarządców obiektów budowlanych oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, określenie stopnia pilności usunięcia tych wyrobów oraz przekazanie zebranych informacji (na specjalnie przygotowanych arkuszach ocen), do nadzoru budowlanego w gminie	Podejmowanie w miarę potrzeby odpowiednich działań mobilizujących w stosunku do właścicieli lub zarządców obiektów szczególnie zagrożonych	2011-2014
4.	Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym, innym właścicielom zasobów mieszkaniowych i przedsiębiorcom na wymianę pokryć dachowych i elewacji z azbestu	Kontakt z funduszami	2011-2014

5.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest: – usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych, użyteczności publicznej i innych będących własnością Gminy	Prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej nt. postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobu ich usuwania, wpływu azbestu na organizm ludzki	2011-2014
6.	Organizowanie odbioru odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych i innych	Kontakt z uprawnionymi odbiorcami, przygotowanie i dystrybucja materiałów informacyjnych	2011-2014
7.	Działania informacyjne i edukacyjne w zakresie bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest	Przygotowanie i dystrybucja materiałów informacyjnych	2011-2014
8	Pomoc finansowa na inwestycje związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest	Zabezpieczanie corocznie w gminnym Budżecie określonej kwoty przeznaczonej na dotację inwestycji związanych z usuwaniem azbestu	2011-2014
	Coroczna aktualizacja bazy danych o Obiektach zawierających azbest	Zbieranie informacji zwrotnych w formie specjalnie opracowanych ankiet, wizje lokalne. informacje mieszkańców.	2011-2014

5. Obowiązki gmin, właścicieli i zarządzających obiektami z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest oraz podmiotów wykonujących prace związane z azbestem.

Zgodnie z zapisami krajowego "Programu" zadania samorządów lokalnych są następujące:

Do zadań wójtów i burmistrzów należy:

- przygotowywanie wykazów obiektów zawierających azbest (inventaryzacja), oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu na podstawie arkuszy ocen wypełnionych przez właścicieli obiektów (stopień pilności);
- współpraca z lokalnymi mediami i organizacjami społecznymi w zakresie informowania o zagrożeniach powodowanych przez azbest;
- nadzór nad prawidłowością realizacji zadań i sposobami postępowania z odpadami zawierającymi azbest.

Wykonawstwo zadań związanych z usuwaniem azbestu winno być powierzane firmom posiadającym stosowne zezwolenie.

Obowiązki właścicieli i zarządzających obiektami i instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyrobami zawierającymi azbest są określone w rozporządzeniach :

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz.U.2005.216.1824).

-Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2004.71.649 zm. Dz.U.162, poz.1089 z 2010 r)

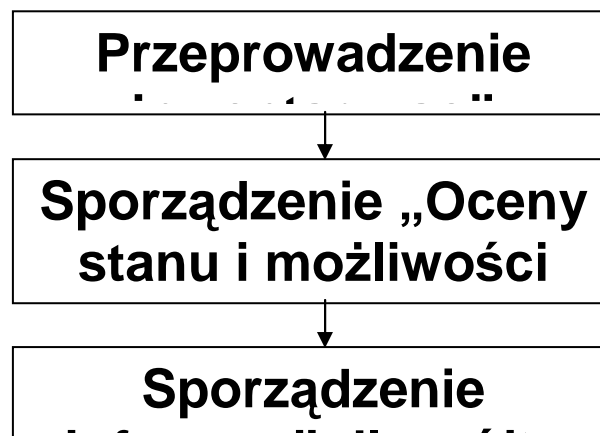
Na podstawie rozporządzeń opracowano szczegółowe procedury postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest na poszczególnych etapach w celu zwiększenia bezpieczeństwa ludzi i środowiska naturalnego.

5.1. Opis procedur dotyczących postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Procedury zostały ujęte w czterech grupach. Są to:

- Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami i urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.
Procedura 1 – dotycząca obowiązków w czasie użytkowania obiektów, instalacji i urządzeń.
Procedura 2 – dotycząca obowiązków przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.
- Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.
Procedura 3 – dotycząca postępowania przy pracach przygotowawczych do usunięcia wyrobów zawierających azbest.
Procedura 4 – dotycząca prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających
- Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.
Procedura 5 – dotycząca przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.
- Grupa IV. Procedura obowiązująca zarządzającego składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.
Procedura 6 – dotycząca składowania odpadów na składowisku przeznaczonym do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest lub innym, spełniającym odpowiednie warunki techniczne.

5.2. R O C E D U R A 1. Obowiązki właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy więc bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres posiadania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca obiektów i instalacji zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (tzw. „miękkie”), lub jeżeli wyroby zawierają azbest krokidolit a także jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Na terenie Gminy Harasiuki nie stwierdzono występowania wyrobów zawierających azbest o gęstości mniejszej niż 1000 kg/m^3

Według danych technologicznych publikowanych w literaturze fachowej wynika, że główną odmianą azbestu stosowaną przy produkcji płyt cementowo-azbestowych był azbest chryzotylowy, jako rodzaj azbestu stosunkowo najmniej niebezpieczny.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu – gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest – ma obowiązek sporządzenia - w 2 egzemplarzach - „Oceny stanu wyrobów zawierających azbest”.

Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny” – tzn.:

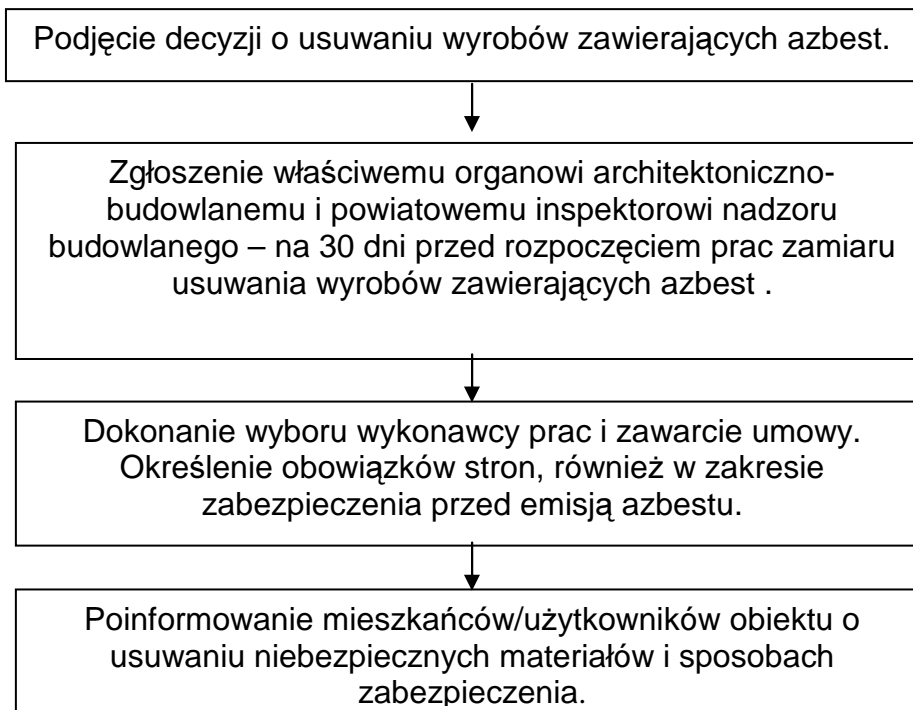
- Po 5-u latach, – jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone,
- Po 1-m roku, – jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ujawnione zostały drobne (do 3% powierzchni wyrobów) uszkodzenia.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać usunięte w pierwszej kolejności.

W przypadku Gminy Harasiuki dokonano spisu wraz z oceną techniczną pokryć wszystkich obiektów na których znajdują się wyroby zawierające azbest i dokonano oceny stanu technicznego tych wyrobów.

Oceny dla potrzeb niniejszego Programu dokonano w porozumieniu z właścicielami nieruchomości, natomiast w przypadku nieobecności właściciela we własnym zakresie.

5.3. **P R O C E D U R A 2. Obowiązki i sposób postępowania właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.**

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

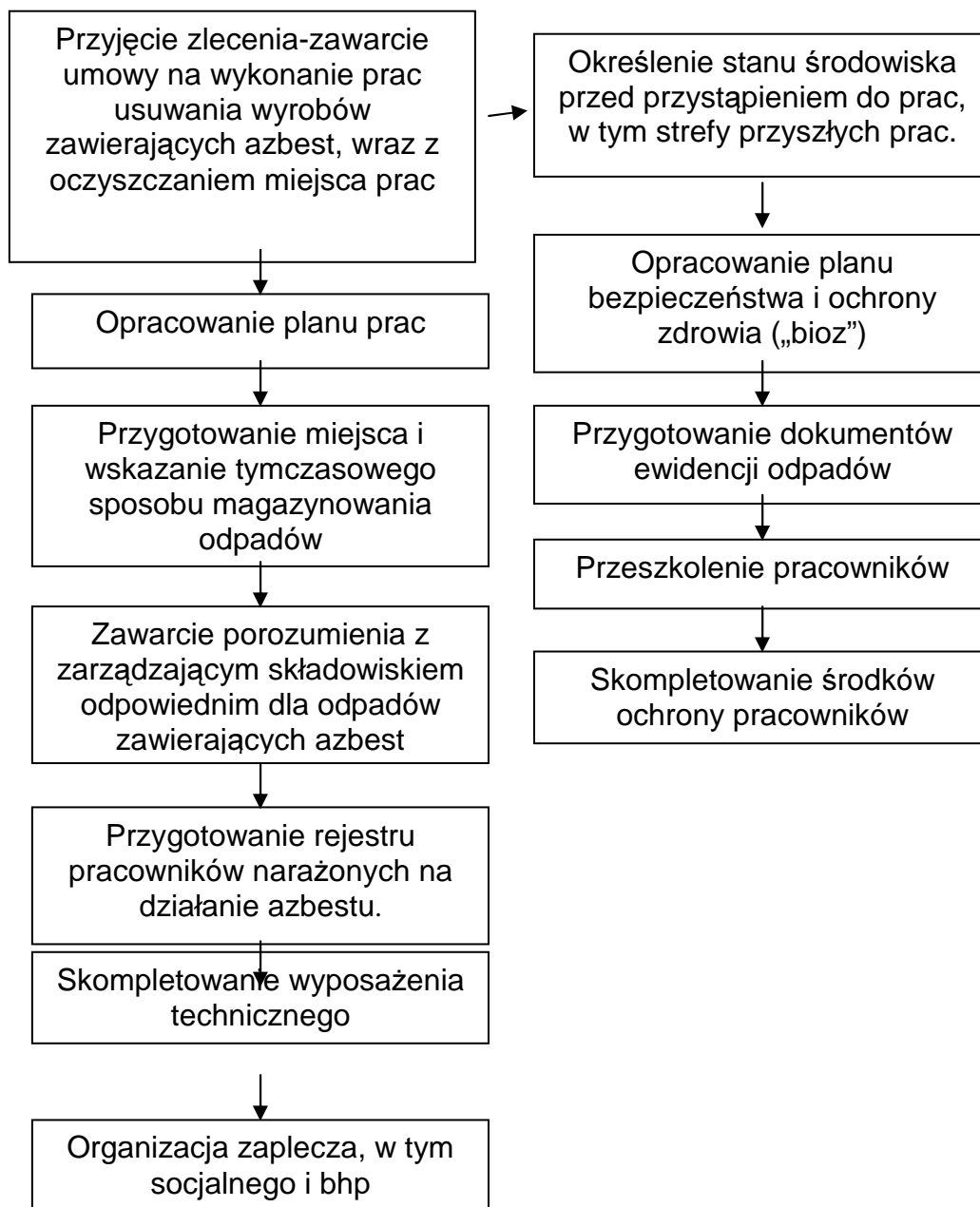
Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia – na 30 dni przed rozpoczęciem prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest właściwemu organowi budowlanemu,. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac – wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

5.4. PROCEDURA 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.]

Opis procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z miejsca, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, a także z terenu prac obowiązany jest do zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia tych prac właściwemu organowi nadzoru budowlanego, właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy oraz właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu, w terminie co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem prac.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług.

Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów zawierających azbest, jest uzyskanie decyzji zatwierdzającej programu gospodarki odpadami wytwarzanymi w związku z prowadzoną działalnością.

Marszałek zatwierdza programy gospodarki odpadami dla wytwórcy odpadów, który prowadzi działalność polegającą na świadczeniu usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, a także przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych. Natomiast dla prac wykonywanych na terenach zamkniętych program zatwierdza Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

Program gospodarki odpadami dołączony do wniosku o wydanej decyzji zatwierdzającej, powinien zawierać:

1. wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów.
2. informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
3. szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych.
4. wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.
5. określenie obszaru prowadzenia działalności.

Wytwórca odpadów może przekazywać odpady wyłącznie podmiotom, które uzyskały decyzje właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami. Wykonawca powinien przygotować plan prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać:

- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, zwany planem „bioz”, obejmujący m.in.

- informacje dotyczącą przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określającą skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsca i czas wystąpienia
- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych w tym:
 - a/ określenia zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
 - b/ konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczającej przed skutkami zagrożeń,
 - c/ zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby.
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwu wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami odpowiedniego rozporządzenia Ministra Pracy, przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Skompletowanie środków ochrony pracowników tj. odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót i oczyszczania terenu po tych robotach.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy – po ich demontażu a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!” „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”

Dla prawidłowości obrotu odpadami niebezpiecznymi wytwórca odpadów przygotowuje właściwe dokumenty, którymi są:

- Karta ewidencji odpadu.
- Karta przekazania odpadu.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (składowanie oddzielne lub odpowiednio przygotowana kwatera na innym składowisku). Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót na skompletowanie wyposażenia

technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.

5.5. P R O C E D U R A 4. Wykonywanie prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu/terenu/instalacji azbestu

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – będących, w rozumieniu ustawy o odpadach – wytwórcami odpadów niebezpiecznych,

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Opis szczegółowy

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może nastąpić w wyniku prowadzenia prac.

Ogrodzenie terenu powinno nastąpić z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 2 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania techniczne:

- Nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- Demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- Odspajania wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- Składowanie na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu – na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- Codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99% lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowni, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m^3 (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest, w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Należą do nich:

- Komory dekontaminacyjne dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między pomieszczeniem stanowiącym strefę prac, a innymi pomieszczeniami lub na zewnątrz obiektu.
- Zaostrzone rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- Inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia, środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m^3 a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folie. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych. Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, właściwe dla azbestu stosuje się:

- Kartę ewidencji odpadu,
- Kartę przekazania odpadów.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysoko-skutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro. Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac – oświadczenia stwierdzającego rzetelność wykonania prac i oczyszczenia z azbestu.

5.6. P R O C E D U R A 5 Przygotowanie i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania dotyczących przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady – aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów – po zasięgnięciu opinii właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów powinien zawierać:

1. wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do zbierania lub transportu, w przypadku gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
2. oznaczenie prowadzenia działalności,
3. wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów,
4. wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
5. przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów,
6. przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem „Karty przekazania odpadu” – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy :

- posiadanie „Karty przekazania odpadu” z potwierdzeniem przejęcia odpadu,

- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu doszkalającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”,

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

- numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę,
- klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,
- liczbę sztuk przesyłki,
- całkowitą ilość przewożonych odpadów,
- nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonane przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonane przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu doszkalającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych. Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30x40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczona czarnym nie odblaskowym paskiem o szerokości nieprzekraczającej 15mm.

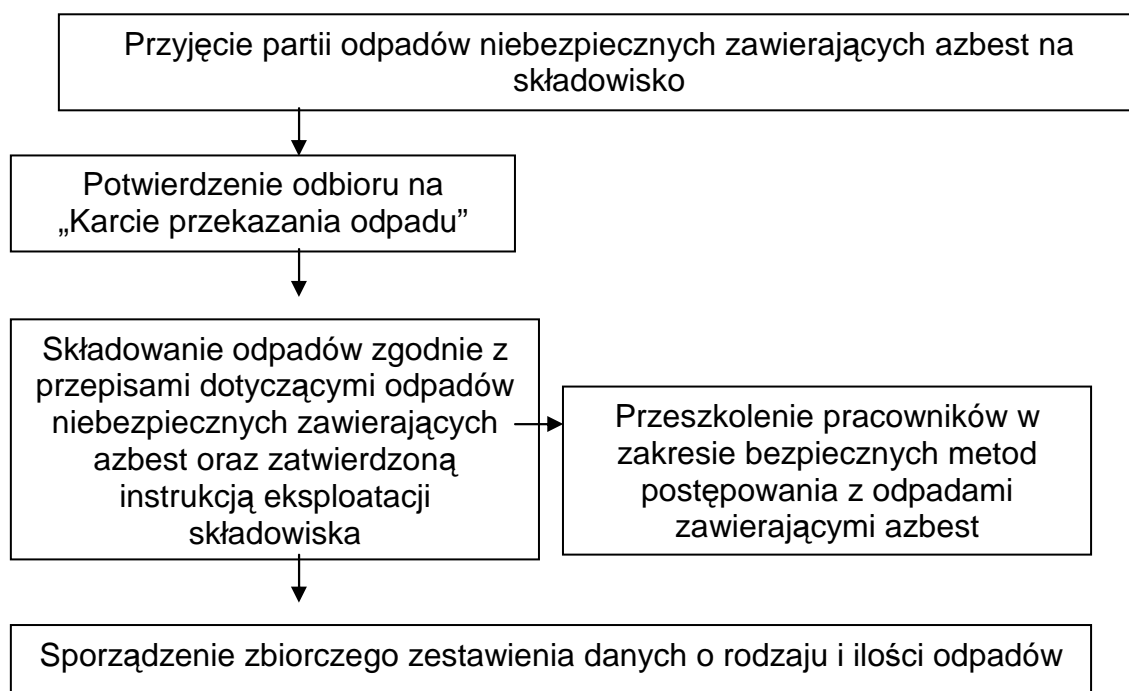
Przed każdym załadunkiem odpadów skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) nie stanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika.

Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z opadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesuwwały się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na „Karcie przekazania odpadu”.

5.7. PROCEDURA 6 Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania dotyczących składowania na składowiskach odpadów lub w wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest .

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż

do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Opis procedury

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w „Karcie przekazania odpadów” przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnić deponowanie odpadów w sposób nie powodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- wykorzystać racjonalnie pojemność eksploatacyjną składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01 i 17 06 05 mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami i m.in. obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest rzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów. Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

6. Program usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych.

W rozdziale przedstawiono ilość wyrobów zawierających azbest wymagających usunięcia wraz z pojemnością potrzebnych składowisk oraz strategię w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych,

tj. cele w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej wraz z harmonogramem realizacji przedsięwzięć i ich kosztami oraz źródłami finansowania.

6.1. Założenia programowe w zakresie usuwania azbestu i wyrobów azbestowych

Z uwagi na specyfikę i skalę problemu w programie krajowym usuwania azbestu przyjęto ten temat jako zadanie długofalowe z docelowym okresem realizacji programu do roku 2032.

Z uwagi na nieprofesjonalne z reguły wykonywanie prac przy pokryciach dachowych, liczne błędy w montażu powodują pękanie oraz odkształcanie płyt, co skutkuje krótszym okresem ich eksploatacji i takie wyroby powinny być usuwane w pierwszej kolejności.

Konserwowane płyty farbą akrylową mogą być użytkowane ponad 30 lat.

W oparciu o wyniki badań stwierdzono, że dla płyt niemalowanych największa „korozja” i uwalnianie się azbestu ma miejsce w okresie 25 do 35 lat. Odnosząc się do badań i ekspertyz należy przyjąć graniczny okres użytkowania płyt na 30 lat. Przy założonym okresie usuwania azbestu w latach 2011 - 2032 wiele wyrobów przekroczy normy i granice bezpiecznego użytkowania.

Dlatego kolejność usuwania wyrobów azbestowych powinna być planowana i określana w gminnych programach.

Cele w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych

Lp.	Okres	Cele
Nadrzędny cel Programu: <i>Wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców spowodowanych azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko</i>		
1.	Lata 2011-2014	Ocena skali problemu obecności wyrobów zawierających azbest na terenie gminy
		Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest
		Bezpieczne usunięcie ok. 10% aktualnej ilości wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwienie odpadów azbestowych
2.	Lata 2015-2023	Bezpieczne usunięcie ok. 36% aktualnej ilości wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwienie odpadów azbestowych
3.	Lata 2024-2032	Bezpieczne usunięcie wszystkich wyrobów zawierających azbest z terenu gminy i unieszkodliwienie odpadów azbestowych

6.2. Demontaż materiałów zawierających azbest

Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określa Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2.04.1998 r. (Dz. U. Nr 45 poz. 280).

Usuwanie azbestu i wyrobów azbestowych mogą zajmować się wyspecjalizowane jednostki.

Pracodawca obowiązany jest stosować środki ochrony pracowników oraz środowiska przed szkodliwym działaniem pyłu azbestowego, a przed przystąpieniem do prac sporządzić szczegółowy plan.

Pracodawca, osoba kierująca pracami przy azbeście i pracownicy wykonujące prace powinni być przeszkoleni według specjalistycznego programu określonego w załączniku do w/w rozporządzenia.

Rodzaje odpadów zawierających azbest wymienionych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz.1206) określone są jako odpady niebezpieczne.

6.3. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest

Należy podkreślić, że materiały pokryciowe i budowlane będące w użytkowaniu nie są odpadem, a stają się nim dopiero w momencie demontażu, ponieważ nie mogą być ponownie wykorzystane.

Główną dotychczas metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich składowanie na składowiskach.

Praktycznie cała ilość znajdujących się na terenie gminy wyrobów zawierających azbest w planowanym przedziale czasowym przekształci się w odpad. Ilość ta powinna być zdeponowana na składowiskach, bądź unieszkodliwiona w inny bezpieczny dla środowiska sposób.

Na dzień dzisiejszy starostwa dysponują danymi w zakresie firm wykonujących profesjonalnie prace związane z usuwaniem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest.

Ilość wyrobów zawierających azbest przewidziana do usunięcia pojemność terenu Gminy Harasiuki oraz konieczna pojemność składowisk

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka	Lata		
			2011-2014	2015-2023	2024-2032
1.	Ilość wyrobów zawierających azbest (kody: 17 06 01, 17 06 05) przewidziana do usunięcia	Mg	162	584	879,5
2.	Objętość odpadów azbestowych przewidziana do składowania w pakietach*	m ³	132,8	478,9	721,2
3.	Konieczna pojemność składowisk do składowania odpadów azbestowych (z uwzględnieniem przesyпки)**	m ³	172,6	622,6	937,6

* przyjęto, że 1 tona odpadów azbestowych w pakietach lub na paletach ma objętość 0,82m³

** przyjęto, że 1 tona odpadów azbestowych w pakietach lub na paletach zajmuje na składowisku 1,3m³ z uwzględnieniem koniecznej przesyпки

6.4. Składowiska odpadów azbestowych

Główną metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest ich składowanie. W województwie podkarpackim odpady azbestowe przyjmowane są na 2 składowiskach:

- Składowisko odpadów w Młynach, gmina Radymno- zarządzającym składowiskiem jest Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341, 37-550 Radymno. Posiada wolną pojemność 35762 m³.
- Składowisko odpadów Pysznica, gmina Pysznica – zarządzającym składowiskiem Gminny Zakład Komunalny, ul. Wolności 295, 37-403 Pysznica. Posiada wolną pojemność 280 m³.

W trakcie przygotowania jest składowisko w m. Kozadrza, gmina Ostrów- zarządzającym jest Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie- planowana pojemność 17740 m³.

7. Aspekty finansowe realizacji Programu

W niniejszym paragrafie przedstawiono zestawienie kosztów wdrażania Programu w trzech okresach oraz potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ...".

Koszty

Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w niniejszym dokumencie są podane w cenach I kwartału 2011 roku.

Należy zaznaczyć, że koszty te powinny być weryfikowane podczas każdorazowej aktualizacji Programu.

7.1. Harmonogram realizacji "Programu ..." i koszty jego realizacji

Przedstawiony w tabeli harmonogram przedstawia rozkład realizacji Programu w czasie oraz szacunkowe koszty. Harmonogram obejmuje okres 2011 - 2032, z podziałem na trzy okresy.

Podziału na okresy dokonano na podstawie stanu technicznego materiału pokryciowego, pokryciowego także na deklaracje właścicieli. Należy podkreślić, że ze względu na trudności ze sprecyzowaniem przez właścicieli odległych terminów wymiany pokryć Program należy okresowo aktualizować z uwzględnieniem nowych danych.

Tab. Koszty usunięcia płyt a-c i ich wymiany na bezazbestowe w latach 2011-2032

L.p.	Wyszczególnienie	Jedn.	Lata		
			2011-2014	2015-2023	2024-2032
1.	Ilość wyrobów zawierających azbest (kody: 17 06 01, 17 06 05) przewidziana do usunięcia	Mg	162	584,4	879,2
Usunięcie płyt a-c wraz z unieszkodliwieniem					
2.	Ilość płyt a-c przewidzianych do usunięcia	m ²	14727	53127	79924
3	Koszty usunięcia płyt a-c wraz z unieszkodliwieniem	tys. zł.	176,7 ¹	690,6 ²	1118,9 ³
Nowe pokrycia					
4	Koszty nowego pokrycia	tys. zł.	624,4	2597,9	4411,8
Sumarycznie			tys. zł	801,1	3288,5
W okresie 2011-2032			tys. zł.	9620,3	

Usuwanie płyt a-c:

¹ – przyjęty średni koszt usunięcia 1 m² płyty a-c 12,0 zł/m²

² – przyjęty średni koszt usunięcia 1 m² płyty a-c 13,0 zł/m²

³ – przyjęty średni koszt usunięcia 1 m² płyty a-c 14,0 zł/m²

Średni koszt usunięcia 1 m² płyty a-c przyjęto według aktualnych cen rynkowych przy uwzględnieniu inflacji na lata następne.

Wowe pokrycia:

⁴ - przyjęty średni koszt 1 m² nowego pokrycia 42,4 zł/m²

⁵ - przyjęty średni koszt 1 m² nowego pokrycia 48,9 zł/m²

⁶ – przyjęty średni koszt 1 m² nowego pokrycia 55,2 zł/m²

7.2. Informacja nt. źródeł finansowania Programu

Wdrożenie niniejszego Programu będzie realizowane z wykorzystaniem polskich i unijnych źródeł finansowania. Wdrożenie niniejszego Programu będzie realizowane z wykorzystaniem krajowych i unijnych źródeł finansowania.

Finansowanie ochrony środowiska z funduszy krajowych regulują przepisy ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska. Finansowanie obejmuje zadania służące ochronie środowiska i gospodarki wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju i polityki ekologicznej państwa, w tym działania zmierzające do oczyszczania kraju z azbestu. Zadania te mogą być finansowane przez Narodowy Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej .

1. /Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska Wojewódzkiego Gospodarki Wodnej i Wojewódzki Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udzielają dotacji, pożyczek oraz przekazują środki finansowe na podstawie umów cywilnoprawnych

Istotnym elementem pozyskiwania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych z funduszy ochrony środowiska na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenu gminy lub powiatu jest posiadanie rzetelnie wykonanej inwentaryzacji oraz planu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Źródłami finansowania usuwania azbestu są środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki, środki własne właścicieli obiektów budowlanych, środki własne inwestorów prywatnych, środki funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej, środki własne jednostek samorządowych oraz kredyty. W ramach środków budżetu państwa pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki planowane jest finansowanie zadań wspierających realizację programów w latach 2009-2032.

2/. Regionalny Program Operacyjny Woj. Podkarpackiego,

Środki unijne w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, których beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe.

3/. Bank Ochrony Środowiska S.A.

Bank Ochrony Środowiska S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dzięki temu oferuje szeroką gamę kredytów. Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest mogą być finansowane poprzez udzielanie następujących rodzajów kredytów:

4/. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Finansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest w ramach modernizacji gospodarstw rolnych. Beneficjentami Programu mogą być: osoby fizyczne, osoby prawne, spółki.

5/. Środki UE

Pomoc finansowa z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej może być przeznaczana w ramach poszczególnych programów pomocowych (tzw. programów operacyjnych), stanowiących narzędzia realizacji Narodowej Strategii Spójności.

W zależności od rodzaju programu, beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie, młodzi rolnicy, rolnicy podejmujący działalność nierolniczą. Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2009-2015 może być wspierane ze środków unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

6/. Fundacji Eko Fundusz,

Środki pochodzą z konwersji części długu na finansowanie szczególnie ważnych przedsięwzięć dla ochrony środowiska w Polsce. Fundacja wspiera, w formie dotacji, następujące rodzaje zadań: ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja źródeł niskiej emisji; ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do Bałtyku oraz ochrona zasobów wody pitnej; ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi; ochrona różnorodności biologicznej; gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych.

7/. Środki z budżetu powiatu,

8/. Środki z budżetu gminy,

9/. Środki własne właścicieli obiektów,

8. Zarządzanie Programem, monitoring i ocena wdrażania Programu.

Mając na uwadze konieczność poprawy efektywności usuwania wyrobów zawierających azbest istotną wagę przypisuje się właściwemu zorganizowaniu i funkcjonowaniu systemu zarządzania Programem.

Realizacja gminnego Programu usuwania wyrobów zawierających azbest jest zależna od właściwego zarządzania programem jego wdrażania oraz monitorowania. Program należy traktować jako dokument „żywy”, podlegający aktualizacji w zależności od warunków i możliwości jego realizacji.

Wdrożenie programu powinno być spójne z innymi działaniami gminy w zakresie ochrony środowiska i zdrowia ludzi, a w szczególności z :

- gminnym programem ochrony środowiska,
 - gminnym planem gospodarki odpadami,
- jak również w powiązaniu z:
- „Programem Oczyszczania Kraju z azbestu- 2009-2032”,
 - Wojewódzkim i powiatowym programem usuwania azbestu.

asadami wdrażania Programu są:

- **zasada odpowiedzialności za wdrożenie Programu** – tj. wybór osoby lub jednostki odpowiedzialnej za realizację Programu;

Gmina będzie odpowiedzialna za wprowadzenie mechanizmu koordynacyjnego odpowiedzialnego za realizację programu oraz pomocy i informowania o możliwościach uzyskania dofinansowania osób fizycznych.

Bezpośrednio odpowiedzialne będzie stanowisko ds. ochrony środowiska Urzędu Gminy Harasiuki.

- **zasada spójności z programami i planami** na poziomie kraju, województwa, powiatu,

Zapisy projektu Programu są spójne z dokumentami zewnętrznymi (wyższego szczebla) i wewnętrznymi (dokumenty planistyczne Gminy Harasiuki),

- **zasada uaktualniania Programu,**

Program jest dokumentem „żywym”, podlegającym aktualizacji w zależności od efektów wdrażania i monitorowania. Planowej aktualizacji będzie podlegał w okresach czteroletnich zgodnie z Polityką ekologiczną państwa.

- **zasada współpracy w realizacji Programu zarówno z** organami szczebla publicznego i prywatnego,

Gmina jako koordynator realizacji Programu będzie inicjowała i popierała wszelkie działania mające na celu sprawną realizację Programu.

- **zasada ciągłej edukacji ekologicznej i dostępu do informacji** w zakresie realizacji planu społeczeństwa i bezpośrednich uczestników realizacji Programu.

Edukacja jest integralnym elementem Programu od której w dużym stopniu zależy powodzenie realizacji Programu. Rolę wiodącą w edukacji pełnić będzie Urząd Gminy Harasiuki.

8.1. Sposób monitoringu i oceny wdrażania Programu

Gminny program usuwania azbestu powinien być uważany za „żywy” dokument podlegający aktualizacji. Wynika to z obowiązku właścicieli, zarządców i użytkowników przedkładania corocznych informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania. Również konieczność aktualizacji programu powinna wynikać ze sporządzenia przez właściciela, zarządcę lub użytkownika wyrobów zawierających azbest sporządzenia oceny po 5 latach lub po roku, w zależności od stanu technicznego wyrobów. Lista wskaźników zaproponowanych do oceny wdrażania planu powinna być przedmiotem aktualizacji, co do ich liczby i rodzajów, w zależności od danych zebranych w trakcie realizacji planu.

Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Programu będzie Urząd Gminy Harasiuki.

Dane o realizacji Programu wynikające z monitorowania będą zamieszczane na stronie internetowej gminy Harasiuki w systemie informacji publicznej.

Tabela Wskaźniki monitorowania dla programu usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Harasiuki(informacje w systemie za rok kalendarzowy).

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka
1.	Ilość obiektów z wyrobami zawierającymi azbest	szt
2.	Ilość obiektów z I-szym stopniem pilności w użytkowaniu wyrobów zawierających azbest:	szt
3.	Ilość obiektów z II-gim stopniem pilności w użytkowaniu wyrobów zawierających azbest:	szt
4.	Ilość obiektów z III-cim stopniem pilności w użytkowaniu wyrobów zawierających azbest:	szt
5.	Ilość obiektów objętych zabezpieczeniem wyrobów	szt
6.	Ilość zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest na terenie gminy	m2/Mg
7.	Ilość usuniętych odpadów azbestowych	m2/Mg
	Wielkość środków wykorzystanych na usuwanie azbestu i edukacja	PLN
1.	Wielkość środków finansowych krajowych i unijnych przekazanych osobom fizycznym i prawnym w ramach pomocy w realizacji programu	PLN
2.	Liczba kampanii edukacyjnych w zakresie azbestu Liczba szkół uczestniczących w konkursach związanych z problematyką azbestową .	ilość/opis
3.	Ilość i jakość interwencji zgłoszonych przez mieszkańców	ilość/opis
4.	Ilość szkoleń kadry administracyjnej	ilość/opis
5.	Interwencje podejmowania przez jednostki kontrolne (Nadzór budowlany, Inspekcja Ochrony Środowiska, Inspekcja Sanitarna, jednostki gminy)	ilość/opis

9. Zgodność ustalonych celów zawartych w „Programie.” z przepisami prawnymi oraz dokumentami programowymi i strategicznymi.

9.1. Akty prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

Regulacje prawne dotyczące m.in. usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, począwszy od realizacji obowiązku dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów do momentu zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku, zamieszczone zostały w aktach prawnych.

Obecnie w Polsce istnieje szereg przepisów dotyczących problematyki azbestu. Biorąc pod uwagę przedmiot niniejszego opracowania poniżej wymieniono

najważniejsze ustawy i rozporządzenia dotyczące użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest., które uwzględniono przy opracowaniu „Programu..”

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.) Ustawa weszła w życie od 28 września 1997 roku. Zakazuje ona wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska. Ustawa porządkuje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz.U. z 2006 r. Nr 7, poz. 1118 ze zm.) Wśród wielu przepisów znajduje się zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 3 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować:
 - zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia
 - pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
 - pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2008 r. Nr25 poz. 150 ze zm.).Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych postanowień dotyczących m.in.:– państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska,
 - sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska,
 - konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.

- **Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych** (Dz. U. Z 2002 r. Nr 199, poz. 1671 ze zm.). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku o kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem raz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – *Jednolity tekst Umowy ADR* Dz.U. z 2005r Nr 178, poz. 1481). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych a składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

1.3.2. Akty wykonawcze

Rozporządzenia Rady Ministrów

- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudnienia przy niektórych z tych prac** (Dz. U. Nr 200, poz. 2047 ze zm.),
- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko** (Dz. U Nr 213, poz. 1397.)
- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska** (Dz. U. Nr 196, poz. 1217).

Rozporządzenia Ministra Środowiska

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów** (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
 - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy,
 - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu,
 - 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła),
 - 10 13 09*- odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych,
 - 15 01 11*- opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
 - 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,
 - 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest,
 - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest, 17
 - 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest,**UWAGA:** gwiazdka oznacza odpady niebezpieczne.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska** (Dz. U. z 2009 r. Nr 124, poz. 1033). Określa sposób przedkładania marszałkowi województwa przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, a także terminy ich przedkładania, formę, układ oraz wymagane techniki przedkładania.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów** (Dz. U. z 2003 r. Nr 61, poz. 549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06 05*.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania Marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska** (Dz. U. z 2009 Nr 124, poz. 1033)
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu** (Dz. U. z 2010 r. Nr 16, poz. 87). Wartość odniesienia dla azbestu (włókna na m³) wynosi uśredniona 2350 µg/m³ w ciągu godziny i 250 µg/m³ dla roku kalendarzowego.

Rozporządzenia Ministra Zdrowia

- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji** (Dz. U. Nr 183, poz. 1896)
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy** (Dz. U. Nr 280, poz. 2771, ze zm.)
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji** (Dz. U. Nr 13, poz. 109) Pracodawca, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających włókna azbestu, wpisuje i aktualizuje w książeczce badań profilaktycznych tej osoby dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestu oraz szczegółowe parametry tego narażenia.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście** (Dz. U. z 2005 r. Nr 189, poz. 1603) Rozporządzenie określa wykaz bezpłatnych leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście, sposób realizacji recept oraz tryb rozliczania przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z budżetem państwa kosztów tych leków.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem** (Dz. U. Nr 201, poz. 1674),

Rozporządzenia Ministra Gospodarki

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny** (Dz. U. Nr 191, poz. 1595) W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady:
Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i**

przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876 oraz z 2008 r. Nr 200, poz. 1235),

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089),
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu** (Dz. U. Nr 186, poz. 1553),
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów** (Dz. U. Nr 216, poz. 1824) Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 października 2008 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest** (Dz. U. z 2008 r. Nr 200 poz. 1235),
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest** (Dz.U. 2010 Nr 162, poz. 1089). Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Rozporządzenie Ministra Pracy

- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy** (Dz. U. z 2002 r. Nr 217, poz. 1833 z późn. zm). Określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:
 - a) pyły zawierające azbest chryzotyl - $1,0 \text{ mg/m}^3$
- włókna respirabilne- $0,2 \text{ włókien w cm}^3$
 - b) pyły zawierające azbest krokidolit - $0,5 \text{ mg/m}^3$
- włókna respirabilne- $0,2 \text{ włókien w cm}^3$

Rozporządzenia Ministra Infrastruktury

- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych** (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1986). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) -*Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz.U. z 2005 r. Nr 178, poz. 1481). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR

zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych według wymagań ADR.

- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych** (Dz. U. z 2002 r. Nr 237, poz. 2011). Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia** (Dz. U. z 2003 r. Nr 120, poz. 1126). Określa zakres i formę informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (zwanego "planem bioz") oraz szczegółowy zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia ludzi (wyroby zawierające azbest).
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 września 2005 r. w sprawie kursów dokształcających dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne** (Dz. U. Nr 187, poz. 1571)

Inne

- **Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 (M.P. 2010.33.481)** -Program zastępuje dotychczasowy "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski". Utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu.
- **Oświadczenie Rządowe z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r.** (Dz. U. Nr 99, poz. 667)

9.2. Krajowe i regionalne programy i strategie w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami.

Niniejszy „Program...” opracowano w oparciu o główne założenia krajowych i regionalnych programów i strategii w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami.

9.2.1 Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 19 czerwca 1997r uchwalił ustawę o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Jednocześnie Sejm przyjął Rezolucję w sprawie opracowania programu wycofywania azbestu z gospodarki.

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 maja 2002 r. przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” który to został zaktualizowany i zastąpiony „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032” przyjętym uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009. Okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032.

Opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest stanowi również jedno z zadań samorządu gminnego. Usuwanie wyrobów zawierających azbest stanowi w ostatnich latach priorytet w walce z odpadami niebezpiecznymi ze względu na zagrożenie zdrowia ludzi i ochronę środowiska.

9.2.2. Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa podkarpackiego na lata 2009-2032.

Program ten został przyjęty Uchwałą Nr XXII/379/08 Sejmiku Województwa Podkarpackiego..

Wieloletni „*Program usuwania azbestu dla województwa podkarpackiego na lata 2009 - 2032*”, określa zadania niezbędne do realizacji podstawowego celu, jakim jest oczyszczenie województwa podkarpackiego z azbestu w okresie najbliższych 23 lat oraz zminimalizowanie zagrożeń dla zdrowia wynikających z obecności azbestu w materiałach i wyrobach zlokalizowanych na terenie województwa.

Określone w Programie wojewódzkim cele i kierunki działań zostały przyjęte do „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Harasiuki”.

9.2.3. Program ochrony środowiska wraz z Planem gospodarki odpadami dla woj. Podkarpackiego na lata 2008 -2011 z perspektywą na lata 2012-2015..

Dokumenty te zakładają osiągnięcie celów określonych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski.

Określone w tych dokumentach cele i kierunki działań zostały przyjęte do „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Harasiuki.

9.2.4. Program ochrony środowiska dla Gminy Harasiuki na lata 2004-2011 i Plan gospodarki odpadami dla Gminy Harasiuki na lata 2004-2015.

Dokumenty te, pochodzą z roku 2003 i w dość ogólny sposób zajmują się odpadami zawierającymi azbest.

Plan gospodarki odpadami określa zagrożenia wynikające z obecności wyrobów zawierających azbest oraz kierunek eliminowania azbestu ze środowiska w ramach programów ponadgminnych.

10. Wnioski końcowe.

1. Nadrzędnym celem gminnego " Programu usuwania wyrobów azbestowych " jest wyeliminowanie negatywnego wpływu spowodowanego azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Osiągnięcie tego celu jest związane z bezpiecznym usunięciem wszystkich wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie.
Proces usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z zapisami krajowego programu, powinien być zakończony w 2032 roku.
2. Dla potrzeb niniejszego programu, w ślad za programem wojewódzkim, przyjęto podzielenie okresu do 2032 roku na 3 podokresy przyjmując kryterium pilności usunięcia wyrobów i dla nich określono ilość wyrobów zawierających azbest przewidzianą do usunięcia. W tym celu przy ewidencji wyrobów zawierających azbest dokonano ich oceny jakościowej. Oceny dokonano w oparciu o rozporządzenie Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej(Dz.U.z 2004 r.Nr 71 ,poz.649) w sprawie warunków bezpiecznego użytkowania pierwszego usuwania wyrobów zawierających azbest. Do pierwszego okresu zaliczono wyroby, które są w najgorszym stanie jakościowym i najpilniej wymagają usunięcia. Drugi i trzeci okres to wyroby o kolejnej pilności usunięcia. Ponieważ ilość wyrobów zaliczona do pierwszego okresu jest niewielka i wynosi 12,6Mg, dla okresu tego przyjęto usunięcie 10 % ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest.

Ilości te dla poszczególnych okresów przedstawiają się następująco:

I –szy okres – lata 2011-2014 - 162,0 Mg

II- gi okres- lata 2015-2023- 584,4 Mg

III-ci okres – lata 2024-2032 -879,2 Mg

3. Demontażem wyrobów azbestowych zajmować się mogą jedynie firmy posiadające odpowiednie uprawnienia do wykonywania tych prac. Właściciele obiektów nie mogą we własnym zakresie wykonywać prac związanych z azbestem.
4. Odpady azbestowe po zdemontowaniu powinny być odpowiednio zapakowane w celu przygotowania ich do transportu.
5. Transport odpadów może wykonywać odpowiedni przewoźnik posiadający zezwolenie starosty i uprawnienia do przewozu materiałów niebezpiecznych.
6. Główną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest składowanie na odpowiednio urządzonych i wyposażonych składowiskach. Obecnie dopuszczalne są inne metody, lecz ich stosowanie jest marginalne.
7. Na terenie Gminy Harasiuki jak i na terenie powiatu Nizańskiego nie ma składowisk odpadów przystosowanych do składowania odpadów zawierających azbest.

8. Niezbędna pojemność składowiska potrzebna do unieszkodliwienia całej ilości materiałów zawierających azbest znajdujących się na terenie Gminy Harasiuki wynosi ok.1,7 tys m³.
9. Sumaryczne koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest wynoszą 176,7 tys zł w pierwszym okresie, tj. do 2014 roku ,690,6 tys zł w drugim okresie oraz 1118,9 tys w trzecim okresie, łącznie 1986,2 tys zł.
10. Należy zaznaczyć, że w trakcie trwania programu, czyli do roku 2032 stan techniczny wyrobów będzie ulegał niszczeniu (starzeniu się) i relacja ilościowa wyrobów z dużymi uszkodzeniami będzie się zmieniała z lat odległych na lata wcześniejsze.

11. WNIOSKI Z ANALIZY ODDZIAŁYWANIA PROJEKTU PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Jak wynika z przedstawionych danych w Projekcie *Programu...* ilości materiałów zawierających azbest na terenie Gminy Harasiuki jest stosunkowo duża, obecny stan usuwania w wielu przypadkach nie odpowiada jeszcze obowiązującym standardom, w wyniku czego poszczególne elementy środowiska narażone są na zanieczyszczenie.

Występujące dotychczas mankamenty w gospodarce materiałami zawierającymi azbest na terenie gminy to:

- niski stopień świadomości w zakresie szkodliwości azbestu,
- wysokie koszty usuwania wyrobów zawierających azbest,
- brak możliwości ubiegania się o dofinansowanie ze względu na brak programu usuwania wyrobów zawierających azbest,
- praktyki „dzikiego porzucania odpadów” azbestowych.

Wymienione mankamenty gospodarki odpadami wpływają niekorzystnie na wszystkie elementy środowiska, a w szczególności:

ludzi, zwierzęta, powierzchnię ziemi, powietrze, krajobraz.

Główne założenia i cele Projektu Programu

Podstawowe cele i kierunki przedstawione w projekcie Programu.... dla Gminy Harasiuki są zgodne z Polityką Ekologiczną Państwa oraz programami wyższego szczebla.

Główne założenia i cele Projektu Planu opierają się o dokumenty nadrzędne tj:

- „II Polityka Ekologiczna Państwa”, która określa cele na lata 2010-2025,
- „Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016”,
- „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009 r.
- „Krajowego Planu Gospodarki Odpadami - 2010”,
- „Programu usuwania azbestu dla woj. Podkarpackiego ”

Podstawowe cele wynikające z powyższych dokumentów, są wiodące w projekcie Programu dla Gminy Harasiuki i są nimi:

1. usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest do roku 2032;

2. minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju;
3. likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Ocena potencjalnych zmian stanu środowiska wynikająca z realizacji ustaleń Projektu Programu

Założone w projekcie Programu podstawowe kierunki działań zmierzają do osiągnięcia zakresu celów jak i terminów ich osiągania.

Wdrożenie Programu.. przyczyni się do poprawy stanu środowiska, a w szczególności poprzez:

- Objęcie zorganizowanym usuwaniem odpadów azbestowych przyczyni się do wyeliminowania niekontrolowanego usuwania odpadów do środowiska, co przyczyni się do zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska.
- Wdrożenie Programu przyczyni się do stopniowego zmniejszania udziału odpadów azbestowych o cechach niebezpiecznych dla zdrowia ludzi.
- Wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów o charakterze niebezpiecznym przyczyni się do zmniejszenia potencjalnego zagrożenia dla środowiska. Usunięte i zebrane selektywnie odpady niebezpieczne zostaną w bezpieczny sposób przetransportowane i unieszkodliwione w instalacjach posiadających stosowne zezwolenia.
- Możliwość pozyskania środków na usuwanie wyrobów azbestowych za pośrednictwem gminy przyczyni się do przyśpieszenia realizacji Programu.

Wdrożenie Programu pozwoli na eliminowanie „dzikiego” porzucania odpadów azbestowych demontowanych dotychczas w sposób niezgodny z wymogami.

Realizacja celów i zadań wynikających z niniejszego Programu będzie służyła poprawie jakości środowiska i bezpieczeństwa zdrowia ludzi na terenie Gminy Harasiuki i na terenach sąsiednich.

12. Podstawy prawne opracowania i materiały źródłowe.

1. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity w Dz. U.z 2008, Nr 25,poz 150 z późn, zm.).
2. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity Dz.U Dz 2004, Nr 3 poz 20).
3. Ustawa z dnia 7.07.1994r Prawo budowlane (Dz.U.Nr 156,poz.1118 z późn. zm)
4. Ustawa z dnia 28.10.2002 o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U.Nr 199,poz.1671 z późn. zm)
5. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.Nr 71,poz.649 z późn.zm).
6. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i

oczyszczania instalacji lub urządzeń w których był lub jest wykorzystywany azbest.(Dz.U.Nr 192, poz 1896).

7. Program usuwania azbestu Podkarpackiego terenu Województwa Podkarpackiego – Zarząd Woj. Podkarpackiego, 2008 r .
8. „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032”
9. Materiały z konferencji „Azbest –zagrożenia zdrowotne, uwarunkowania prawne oraz procedury unieszkodliwiania – Zamość – Biała Podlaska, listopad 2005 r.